

Eksamen i ECON3010 V22

Du skal bare svare på en av oppgavene nedenfor

Sensureringen bør legge avgjørende vekt på om kandidaten bruker samfunnsøkonomisk teori og innsikt til å belyse problemstillingen i oppgaven, og evner å framstille økonomiske resonnementer klart og presist. Det er et pluss om kandidaten også viser evne til refleksjon omkring avgrensning av problemstilling, og valg av modeller og forutsetningene de bygger på. Det er også et pluss om kandidaten klarer å trekke inn noe kunnskap/empiri om problemområdet og gjøre dette stoffet relevant

Problemstillingene i oppgaver i dette kurset er langt åpnere enn i andre kurs. Dette innebærer at kandidaten selv må finne fram til teori og innsikter fra de obligatoriske kursene som er relevant, og sørge for en avgrensning som gjør at oppgaven kan besvares med den teorien og de innsiktene man har tilgjengelig. Sensureringen bør ta hensyn til at dette er en svært krevende øvelse på bachelornivå.

Oppgave A

Som i mange andre land i Europa har økte energipriser i Norge ledet til betydelige utgiftsøkninger for husholdningene og lavere lønnsomhet i deler av industrien. Dette har ledet til forslag om subsidiering av energi til husholdninger og industri. I Norge har noen også foreslått at formålet med vår kraftproduksjon skal være å sørge for rimelig strøm til norske husholdninger og industri, og at krafteksporten derfor må begrenses.

Diskuter virkninger på effektivitet og fordeling av disse forslagene.

Dette må regnes som en relativt vanskelig oppgave. Den er omfattende siden man skal se på to typer politikk for å redusere strømprisene innenlands, fordeling og effektivitetsvirkninger, og effekter på både husholdninger og bedrifter. Dette stiller store krav til avgrensning og disponering. I tillegg er det en rekke spesielle forhold ved kraftmarkedet som gjør det lett å gå seg vill i detaljer slik at man mister de grunnleggende sammenhengene. De har hatt en forelesning om kraftmarkedet og en om nettleie. Begge disse kan være nyttige for informasjon om kraftmarkedets oppbygging, men gir ingen direkte hjelp i å svare på oppgaven.

Besvarelsen bør ha en innledning som blant annet diskuterer oppgavetekst og avgrensning. Det kan for eksempel være naturlig å kommentere forslaget om at formålet med vår kraftproduksjon skal være å sørge for rimelig strøm til norske strømkunder, dette kommer i konflikt med målet om å forvalte en felleseid ressurs, vannkraft, til beste for felleskapet – og gir alt i alt mindre inntekt å fordele. At «lavere lønnsomhet i deler av industrien» på grunn av høyere strømpriser er noe som bør utløse støtte er også noe som bør problematiseres i oppgaven.

Generelle innsikter om markedet og prisenes rolle er viktig i denne oppgaven. Enkel partiell markedsteori kan brukes til å se på effektene av å begrense eksport og av å subsidiere strøm. Det kan være greit å bruke et enkelt «lærebok-eksempel» som utgangspunkt: Kort sikt, ingen kapasitetsbegrensninger, strøm selges direkte fra «produsenter» til forbrukere osv. Ved å kutte eksporten vil prisene for norske forbrukere gå ned. Den direkte effekten er at norske strømkunder

tjener, mens strømprodusentene taper – og at det er et netto samfunnsøkonomisk tap. I Norge får staten i praksis størstedelen av overskuddet fra kraftproduksjon, og begrensninger på eksport gir dermed lavere inntekter til felleskapet. Netto-gevinst (eller tap) for den enkelte strømkunde avhenger av hva som skjer når skatteinntektene fra eksporten går ned: Lavere inntekter fra strømeksport må enten lede til lavere offentlige utgifter eller økning i andre skatter.

Ved subsidiering får man fordelene av å kunne eksportere, men gevinsten reduseres ved at innenlands strømforbruk subsidieres. Strømprisen norske forbrukere står overfor reflekterer ikke alternativverdien. (En tilstrekkelig høy subsidie ville selvsagt eliminere eksport selv uten begrensninger, men aktuelle støtteordninger har ikke vært på dette nivået). Med subsidier vil ikke strømprisen reflektere marginal verdi av strøm og gir dermed ikke riktige signaler om lønnsomhet av nyinvesteringer for å øke kapasiteten. Det kan være aktuelt å diskutere at dersom subsidieordningene gir ulik strømpris til husholdninger og industri gir det også ineffektiv bruk av strømmen innenlands

Fordelingseffekter:

En strømsubsidie innebærer at overføringen øker med strømforbruk. Strømforbruk hos husholdninger øker med inntekten, og det gjør dermed også strømstøtten. Strømforbruk har Engleelastisitet lavere enn 1, så både ved eksplisitt og implisitt subsidie vil subsidie som andel av inntekt bli høyest for de laveste inntektene. Man kan tenke seg en rekke type støtteordninger med bedre fordelingseffekt. Den generelle innsikten som bør være med er at det er mulig å oppnå en bedre fordeling og mer effektiv allokering ved å bruke støtteordninger framfor inngrep i prisdannelsen

Det kan være relevant å diskutere strømstøtte til bedrifter spesielt. Her vil generelle innsikter. Her er det ikke bare støtteformen (subsidier, eksportbegrensninger) som bør problematiseres, men også tanken om at det er et problem med lavere lønnsomhet på grunn av en prisøkning.

Det er en del spesielle forhold ved strømmarkedet som ikke kommer fram i de enkle lærebokresonnementene, og som ble dekket i en forelesning av Nils Henrik von der Fehr. Noen vil kanskje ta med en mer utførlig beskrivelse av disse forholdene. Annen sakkunnskap og empiri om strømmarkedet, strømpriser, støtteordninger etc kan også være aktuell. Det er viktige er at de momenter som tas med gjøres relevante og er en del av en sammenhengende analyse.

Oppgave B

Norges klimamål er å redusere utslippene med minst 50 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990-nivå. Virkemidler som brukes er blant annet CO₂-avgifter og krav om kvotekjøp for CO₂-utslipp. Kritikere har hevdet at slik prising av CO₂-utslipp ikke bør brukes i stor grad før industrien har lønnsomme «grønne alternativer», og at prisingen har uheldige fordelingseffekter. Kritikerne foreslår at man heller bør subsidiere «grønne alternativer» og forskning & utvikling av slike. Drøft effektene av de to typene virkemidler på kostnadene ved å nå klimamålet og fordelingen av disse kostnadene.

NOU 2015:15 («Grønn skattekommissjon») kan være en nyttig kilde.

Effekter av avgifter og omsettelige kvoter har vært relativt grundig forelest i ECON1210. Subsidier av «grønne alternativer» har imidlertid bare vært diskutert verbalt. De har hatt en oppgave om virkemidler i miljøpolitikken på 3010-seminar.

En god besvarelse bør problematisere premisset om at «prising av CO2-utslipp ikke bør brukes i stor grad før industrien har lønnsomme «grønne alternativer».

Effektene av avgifter og omsettelige kvoter bør forklares, gjerne analytisk. En kan for eksempel sammenlikne med direkte reguleringer – som uomsettelige kvoter. Både avgifter og omsettelige kvoter innebærer at det settes en pris på utslipp. Et pluss om det nevnes at kvoter gir større kontroll på at utslippsmålet nås for den virksomhet som omfattes av kvotene – ved avgifter kan man bomme dersom man ikke kjenner kostnadene ved å redusere utslipp.

Besvarelsen bør kommentere innvendingen om at slik CO₂-prising ikke bør brukes før det foreligger lønnsomme alternativer: Dette innebærer at man ikke aksepterer at bedriftene skal stå overfor de samfunnsøkonomiske marginal-kostnadene ved sitt utslipp, og innebærer en lite kostnadseffektiv miljøpolitikk. Prising av utslipp gir insentiv til å søke etter alternativer, og leder til reduksjon av produksjon som ikke er samfunnsøkonomisk lønnsom når man må betale for miljøkostnaden

Effektene av subsidier: De skal ha kjennskap til noen enkle innsikter som at man må skille mellom subsidiering av «grønne alternativer» som har positive eksterne effekter og de som ikke har det. Subsidier av «grønne alternativer» kan være et godt virkemiddel dersom disse alternativene har betydelige positive eksterne virkninger: For eksempel positive eksterne effekter av å utvikle ny teknologi – eller å være blant de første som tester nye produkter. Subsidier er altså et virkemiddel for å rette opp en eksternalitet i markedet for det godet som subsidieres – ikke for å rette opp en eksternalitet knyttet til utslipp. Dersom «grønne alternativene» ikke har positive eksterne virkninger er subsidiering dermed ikke et godt virkemiddel. Eksempel: Subsidier av el-bil gjør el-bil billigere relativt til fossilbil, men også relativt til andre alternativer (sykle, gå, ta kollektivtransport, droppe reisen) – og dette er ikke optimalt. En pris på CO₂-utslipp lar det være opp til forbrukerne og produsenten å finne det mest effektive alternativet for dem.

Fordelingseffekter:

Avgifter vil normalt deles mellom produsenter og konsumenter. Økte priser for konsumentene, som økte drivstoffavgifter, vil normalt ramme de med lavest inntekt mest som andel av inntekten (Engelastisitet lavere enn 1). I Norge kan det også ramme hardest i distriktene, hvor de fleste er avhengig av bil – og mange fremdeles har fossilbil. Subsidier av grønne alternativer; Dersom det dreier seg om konsumgoder vil de som kjøper godene tjene på subsidiene. For el-biler har dette vært en subsidie til de med relativt høye inntekter. Subsidier krever også at man øker skattene eller reduserer offentlige utgifter, og fordelingseffekten av dette avhenger av hvordan det gjøres. Også her er det viktig å få fram at prisene bør reflektere reelle samfunnsøkonomiske kostnader, og at fordelingsproblemer kan løses på bedre måter enn gjennom å ikke la prisene fylle denne viktige signaloppgaven

Format på besvarelsen:

- Besvarelsen bør være på minimum 2000 ord, og bør ikke overstige 4000 ord
- Alle figurer skal nummereres og ha tilhørende tittel

Kilder:

- Sensureringen vil legge vekt på aktiv, kritisk og relevant kildebruk.
- Minimum tre relevante og troverdige kilder.
- Kilder skal oppgis både i selve teksten og i en referanseliste til slutt.
- Referansene skal følge standard siteringspraksis. Se <http://www.sokogskriv.no> og <https://www.ub.uio.no/english/writing-publishing/referencing/>